

พุทธวิธีการเจริญสัมพันธไมตรี Buddhist Way of Compassion

ดร.กาญจนา คำจตุ

พระครูธรรมธรรบงกช คนธโร (ไกรทอง). ดร.

พระครูสุจิตกิตติวัฒน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยงานวิทยบริการจันทบุรี

kanjanasao@yahoo.com.

บทคัดย่อ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่รวมกันเพื่อความอยู่รอด โดยความเป็นอยู่ที่เริ่มจากสังคมเล็กไปสู่สังคมใหญ่ ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและสังคมมีความเป็นปกติสุข เช่น การมีทัศนคติในตนที่มีต่อผู้อื่น (คิดบวก) โดยการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจถูกต้องระหว่างสองฝ่าย เริ่มต้นการเข้าใจผู้อื่นก่อน เป็นผู้รับฟังและรู้จักฟัง มีความสามารถทำให้ผู้อื่นฟังเราพูด มีความรู้รอบตัว มีความจำเป็นเป็นเลิศ รู้เองตามสภาพความเป็นจริง ให้ผู้อื่นรับรู้ได้ด้วย ฉลาดในการแยกแยะสิ่งมีประโยชน์ ไม่มีประโยชน์ และเป็นมิตรกับทุกคน มีพุทธวิธีการเจริญสัมพันธไมตรี คือ จำเป็นที่จะต้องฝึกฝนอบรมตนเองด้วยหลักกัลยาณมิตร คือ มีความน่ารัก (ปิโย) น่าเคารพนับถือ (ครุ) มีความพร้อมที่จะฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (ภาวนีโย) มีความพยายามในการอธิบายหรือชี้แจง (วตตะ) มีความอดทนอดกลั้นต่อกริยา วาจา (วจนกขโม) มีความสามารถในการอธิบายได้อย่างลึกซึ้ง (คมภีรญจ กถ กตตะ) มีความหวังดีเสมอ (โน จญฺฐาเน นิโยชเย) เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้างต่อสังคมต่อประเทศชาติ เพื่อความเจริญรุ่งเรือง ปลอดภัย และสงบสุขในสังคม

คำสำคัญ: พุทธวิธี. สัมพันธไมตรี.

Abstract

Human is a social animal living, together for survival and safety. By living, it will start from a small society to a large society and widen, respectively. The factors, that create the good relationship and peaceful society are having a positive attitude toward others (Thinking positive). Communication helps in understanding the correctness between the two parties. We need to start understanding others first, by being a good listener and start listening, have the ability to make others listen to us speak; have Knowledge. There is a need for excellence. Know your own reality. Let others know it. Wise to distinguish useful things Useless. And friendly to everyone. There is a Buddhist way of doing things. The need to practice self-discipline includes cuteness (Piyo); Respectable (Garu); Be ready to hear the opinions of others (Bhavaniyo). Try to explain (Vatta); Have tolerance to Physical and verbal (Vacanakkhamo). The ability to

explain deeply (Gambhiranca Katham katta); Have good relationships with people around the society (No cat thane niyojaye). Always good hope. For good relationships with people, the society, and the nation. For prosperity, safety, and peace in the society.

Keywords; Buddhist Way, Compassion.

บทนำ

โดยธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งเป็นสัตว์สังคม มนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อต่างคนต่างอยู่ ถึงแม้ว่าต่างคนต่างมีลักษณะที่ต่างกัน เช่น สัตว์ ศาสนา ความเชื่อ และพฤติกรรมที่แตกต่างกัน แต่ทุกคนก็มีอิสระและเสรีภาพหลักของความสัมพันธ์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ความแตกต่างเหล่านั้นได้หล่อหลอมเป็นสังคมอันเดียวกันได้ เช่น การเจรจาที่ดี มิตรภาพ การคิดดี การทำดีต่อกัน การให้อภัยกัน การหวังดีต่อกัน และความสามัคคี เหล่านี้เป็นต้น มนุษย์โดยธรรมชาติมีแนวโน้มที่จะอยู่ร่วมกันและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอันเดียวกัน โดยความเป็นอยู่ก็จะเริ่มจากสังคมเล็กไปสู่สังคมใหญ่ เช่น สังคม ครอบครัว สังคมหมู่บ้าน และขยายกว้างขึ้นตามลำดับ ดังนั้นการดำรงชีวิตของบุคคลต่างๆ เพื่อที่จะทำให้สังคมมีความเป็นปกติสุขได้ก็ต้องอาศัยปัจจัยหรือเครื่องมือต่างๆ ในการดำเนินชีวิตเพื่อที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีที่จะทำให้สังคมมีความเป็นปกติสุข เช่น หลักความเชื่อมั่น และหลักธรรม ที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดี เช่น หลักการพูด หลักเมตตาธรรม หลักความปรารถนาดีแก่กันหรือหลักความสามัคคี

หลักความสัมพันธ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง ในกระบวนการความสัมพันธ์ไม่ว่าจะคิดเหมือนหรือคิดต่าง แต่ในโลกของความเป็นจริงเราอาจจะพบว่ามีคนจำนวนน้อยมากที่ยอมรับและอยู่ร่วมพฤติกรรมของบุคคลที่แตกต่างกัน เพราะคนเราชอบนำเอาความเหมือนกันมาเป็นมูลเหตุจูงใจให้เกิดความสัมพันธ์ นั่นก็หมายความว่าบุคคลจะไม่คบหาสมาคมกับใครก็ตามที่คิดเห็นแตกต่างไปจากตน

ดังนั้น หลักความสัมพันธ์ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสารที่สื่อสารกันอย่างรวดเร็ว ดังนั้นมนุษย์จึงเปิดใจกว้างรับรู้ข้อมูลต่างๆ มากขึ้น มีผลทำให้การยึดติด ยึดมั่นอยู่กับความเชื่อเดิมๆ อย่างเหนียวแน่น ก็เริ่มคลายออก ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างกันบนพื้นฐานของข้อมูลที่แตกต่างและหลากหลาย ดังนั้นมนุษย์ส่วนใหญ่คิดเหมือนกันทุกรายละเอียดก็คงทำได้ยาก อย่างเช่นทุกวันนี้ จึงมีการแบ่งพังกแบ่งพวกตามข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ เป็นข้อมูลฝ่ายเดียว ที่รับรู้ข้อมูลเฉพาะที่คิดตรงกับเราเท่านั้น ไม่เปิดใจให้กว้าง ไม่เปิดตาในให้สว่าง

แนวคิดและหลักการปฏิบัติ

แนวคิดและหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกันไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยบังเอิญ แต่เราต้องสร้างขึ้น ในประการแรก ของการสร้างความสัมพันธ์คือ ทศนคติในตนที่มีต่อผู้อื่น ถ้าคนเราคิดดี หรือรู้สึกดีต่อผู้อื่น ทำทางที่แสดงออกมาก็จะดีด้วย แต่ถ้าคนเราที่ทศนคติที่หรือรู้สึกไม่ดีต่อคนอื่น เช่น มองคนอื่นไร้ค่า ไม่ชอบหน้าเพียงเพราะไม่ถูกชะตา การแสดงออกก็จะไม่ดีไปด้วย เป็นกำแพงขวางกั้นความสัมพันธ์ต่อคนรอบข้าง แต่ถ้าคนเรารู้สึกดี เข้าถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีใจเมตตา ไม่ดูถูกดูแคลนผู้ที่มีแนวคิดหรือพฤติกรรมที่แตกต่างจากที่เราเป็น ทำที่ที่ดีอันนั้นก็จะนำมาสู่การสร้างทำทางที่เป็นมิตร คือ บรรยายากศที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้

การสื่อสารช่วยให้เกิดความเข้าใจถูกต้องระหว่างสองฝ่าย แต่จะต้องเริ่มต้นที่พยายามเข้าใจผู้อื่นก่อน โดยที่เราต้องเริ่มต้นจากตัวเอง เพื่อที่จะเข้าใจผู้อื่น นั่นคือ ต้องฟังทั้งคำพูดด้วยหูและด้วยจิตใจ ถ้าทำที่ การฟังไม่ดี เช่น ฟังเพื่อจับผิด หรือฟังเฉพาะเรื่องที่ตนสนใจ หรือฟังแบบเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ การสร้างความสัมพันธ์จะล้มเหลวได้ เช่นเดียวกัน ดังนั้นเราจึงต้องฟังด้วยความตั้งใจ สนใจ และสัมผัสกับความรู้สึกของเขาที่จะสื่อออกมา ดังนั้นผู้ฟังเขาสามารถสัมผัสได้ว่า เราฟังด้วยหูหรือฟังด้วยใจ (เกรียงชัย เจริญวิริยะกุล. 2548 : 41)

โดยปกติแล้วมนุษย์ชอบพูดให้คนอื่นฟังแต่ไม่ชอบฟังคนอื่นพูด ซึ่งถ้าเราต้องการจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดี จำเป็นที่เราต้องฟังเขาพูดด้วยการมีท่าทีที่ของการเป็นผู้ฟังที่ดี ซึ่งอาจจะตรงใจ เจ็บใจ หรือถูกใจ บ้างเป็นเรื่องธรรมดา แต่การตั้งใจฟังด้วยท่าทีที่ดีสามารถเปลี่ยนทัศนคติที่ผิดภายในตัวเองได้ เพราะการรับฟังสามารถแก้ความเข้าใจผิดได้ การสื่อสารไม่ได้จบลงเพียงแค่พยายามเข้าใจผู้อื่น แต่เราต้องสามารถทำให้คนอื่นเข้าใจเราด้วยเช่นกัน ดังนั้นการที่เราฟังคนอื่นพูดหรือจะพูดให้คนอื่นฟัง เราจะต้องสร้างสถานการณ์ที่เป็นมิตรขึ้นมาก่อน เช่น พูดให้เขาฟังด้วยเหตุผล ด้วยความรัก และด้วยความจริงใจ ซึ่งหลักการต่างๆ เหล่านี้เรียกว่า “การเจริญสัมพันธไมตรี” เพื่อนำมาสู่การเป็นมิตรที่ดีต่อกัน

หลักการปฏิบัติที่นำไปสู่การเจริญสัมพันธไมตรี

หลักการปฏิบัติที่นำไปสู่พุทธวิธีการเจริญสัมพันธไมตรี และการเจริญสัมพันธไมตรีเหล่านี้ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความเจริญทั้งในด้านบุคคลและองค์กรต่างๆ หลักการปฏิบัติที่นำไปสู่การเจริญสัมพันธไมตรี เป็นเหตุเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความเจริญทั้งในด้านบุคคลและองค์กรต่างๆ จะเห็นว่าหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เราก็จะพบถึงแนวคิดต่างๆ ของพระพุทธเจ้าที่หลากหลายและมากมายทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งหลักคำสอนเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดมาจาก จริยวัตรหรือการปฏิบัติตัวของพระพุทธองค์เองและอีกส่วนหนึ่งเกิดมาจากพระธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรู้มา ในขณะนั้น เช่น หลักการทศ หลักกัลยาณมิตร เหล่านี้เป็นต้นนำไปสู่พุทธวิธีการเจริญสัมพันธไมตรี

พระพุทธศาสนาได้บัญญัติหลักธรรมต่างๆ ไว้มากมายในการเป็นแนวปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ “การบรรลุธรรม” โดยแนวทางการปฏิบัติทางพุทธศาสนาเหล่านี้จะนำไปสู่ซึ่งความสำเร็จ 3 ประการ คือ

- 1) ความสำเร็จส่วนบุคคล คือ ทำให้มีความสุขมากและทุกข์น้อยลง และจนถึงระดับที่เรียกว่า ความพ้นทุกข์ นั่นเอง
- 2) ความสำเร็จของส่วนรวม ซึ่งเกิดจากความร่วมมือทั้งภายในสังคมและระหว่างสังคม หรือทั้งภายในประเทศ ระหว่างประเทศ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งก็คือ สังคมสงบ
- 3) ความสำเร็จในส่วนของโลก เมื่อทุกคนมีความสุขทุกสังคมมีความสุขและทุกประเทศมีความสุข นั่นหมายความว่าโลกย่อมมี สันติภาพ เกิดขึ้น

ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงได้บัญญัติหลักธรรมต่างๆ เหล่านี้เพื่อเป้าหมายสูงสุด คือ การบรรลุธรรมในระดับต่างๆ โดยหลักธรรมที่นำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งส่วนบุคคล ส่วนรวม และต่อโลก เช่น

“หิริโอตตัปปะ” หรือ “เทวธรรม” คือ ธรรมเครื่องคุ้มครองโลก

“โอวาทของพระพุทธเจ้า” คือ การไม่ทำบาป การทำความดี การทำจิตให้ผ่องใส

“กศุมล 3” คือ การไม่โลภ การไม่คิดร้าย การไม่หลงผิด

“ความสามัคคี” คือ ความร่วมมือ เหล่านี้ เป็นต้น

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการเจริญสัมพันธไมตรีต่างๆ โดยเฉพาะหลักการทูตหรือหลักการเข้าหาบุคคลที่ควรเข้าหา ดังนั้นหลักการทูตและหลักกัลยาณมิตร เหล่านี้เป็นแนวทางปฏิบัติของพระพุทธศาสนาที่ต้องการให้บุคคลทุกคนมีความสุขและปราศจากความทุกข์ และโดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในฐานะผู้เผยแผ่และผู้รับการเผยแผ่ ยังต้องมีหลักธรรมหรือมีคุณสมบัติประจำตัวมากกว่าบุคคลที่ดำรงตนตามปกติ ซึ่งเรียกหลักธรรมนี้ว่า (หลักกัลยาณมิตร) ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักกัลยาณมิตรเอาไว้ในพุทธวจนะตอนหนึ่ง ซึ่งกล่าวว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม 7 ประการควรเสพควรคบเป็นมิตร ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้ถูกขับไล่ ธรรม 7 ประการเป็นไฉน คือภิกษุเป็นที่รักใคร่พอใจ 1 เป็นที่เคารพ 1 เป็นผู้ควรสรรเสริญ 1 เป็นผู้ฉลาดพูด 1 เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ 1 พูดถ้อยคำลึกซึ้ง 1 ไม่ชักนำในทางที่ไม่ดี 1

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม 7 ประการนี้แล ควรเสพ ควรคบเป็นมิตร ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้ถูกขับไล่ ฯ

ภิกษุเป็นที่รักใคร่ พื่อใจ เป็นที่เคารพ ควรสรรเสริญ ฉลาดพูด อดทนต่อถ้อยคำ พูดถ้อยคำลึกซึ้ง ไม่ชักนำในทางที่ไม่ดี ฐานะเหล่านี้มีอยู่ในภิกษุใด ภิกษุนั้นเป็นมิตรแท้ มุ่งอนุเคราะห์แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ผู้ประสงค์ จะคบมิตร ควรคบมิตรเช่นนั้น แม้จะถูกขับไล่ฯ (อง.สตตก. 23/34/35-36)

ดังนั้นบุคคลที่ต้องการจะเจริญสัมพันธไมตรีกับบุคคลหรือหน่วยงานองค์กรใดก็ตาม ก็จำเป็นที่จะต้องมีการทูตหรือหลักกัลยาณมิตร ในการสื่อสารเพื่อที่จะก่อให้เกิดความเจริญในด้านต่างๆ ที่จะตามมา การเข้าหาบุคคลที่ควรเข้าหาเรียกว่า (หลักการแสวงมิตรที่ดี) ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าคุณสมบัตินักการทูตหรือ คือ นักการทูตต้องรู้ว่า ตนทำหน้าที่อะไร และทำหน้าที่ต่อใคร ที่ไหนเมื่อไรอย่างไร

คุณสมบัตินักการทูต

การทูต เป็นศิลปะและทักษะการเจรจาสนทนาสื่อสาร รวมถึงการติดต่อประสานงานระหว่างบุคคลที่ ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการให้เป็นตัวแทนการเจรจาขององค์กร หรือประเทศ

การทูต เป็นการแสดงถึงการเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างกัน ให้มีความสัมพันธ์ทางด้านต่างๆ ที่ประเทศนั้นๆ มีต่ออีกประเทศหนึ่ง โดยจะมีข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การทูตเชื่อมความสัมพันธ์ ระหว่าง ไทย-ญี่ปุ่น โดยมีท่านทูตไปประจำทั้ง 2 ประเทศ เป็นต้น หากเกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศ เราสามารถเรียกทูตกลับประเทศไทย หรือเรียกว่าการลดความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ทูตคือใคร นักการทูตคือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้นำประเทศและเป็นผู้แทนในการติดต่อกับอีก รัฐหนึ่ง เช่นการพบปะหารือ ระหว่างผู้นำสิงคโปร์กับนายกรัฐมนตรีไทยถือเป็นการติดต่อรัฐทั้งสอง ในกรณีนี้ผู้นำรัฐมีความ

สนิทกันก็อาจจะยกโทรศัพท์คุยระหว่างกันได้เลย ซึ่งก็ถือสิ่งที่พูดหรือตกลงกันทางโทรศัพท์นั่นคือความตกลงระหว่างประเทศทีเดียว นอกจากนี้การติดต่อกันจะทำงานทางหนังสือก็ได้เช่น สารแสดงความยินดีของนายกรัฐมนตรีไทยในโอกาสที่นายโดนัลด์ ทรัมป์ ได้รับเลือกตั้ง ซึ่งโดยปกติจะทำผ่านช่องทางการทูต ก็คือผ่านกระทรวงการต่างประเทศ นอกจากการติดต่อตามรูปแบบ ดังกล่าวข้างต้นแล้วมีเหมือนกันที่การติดต่อระหว่างรัฐจะทำผ่านสื่อมวลชนโดยการให้สัมภาษณ์ของผู้นำประเทศหนึ่ง เช่น นายกรัฐมนตรีพาดพิงถึงอีกประเทศหนึ่ง ทำให้อีกประเทศต้องตอบโต้ทางสื่อมวลชน อย่างนี้ เรียกว่าเป็นการติดต่อแบบตอบโต้ระหว่างรัฐซึ่งมักจะเป็นเรื่องที่มีความขัดแย้งกันมากกว่าที่จะสร้างสัมพันธ์ (จุฬารัตน์ โสดาศรี, เอกสารอัดสำเนา : 2)

การทูตถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเนื่องจากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นมีลักษณะข้ามพรมแดน มีทั้งความร่วมมือและความขัดแย้งดังนั้นเพื่อที่จะหาข้อยุติ ข้อพิพาทและความขัดแย้งรวมถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐ จึงเกิดการเจรจาด้วยเหตุนี้การเจรจาก็คือเครื่องมือทางการทูตนั่นเองการทูตจึงเป็นเครื่องมือสำคัญพื้นฐาน ในการแลกเปลี่ยนทางการเมืองระหว่างรัฐบาลประเทศต่างๆ โดยการเจรจา (จุฬาทิพ คล้ายทับทิม, 2551 : 32) ดังนั้น นักการทูตต้องรู้วาทนทำหน้าทีอะไร คุณสมบัติของนักการทูต 8 ประการ

คุณสมบัตินักการทูต 8 ประการ อธิบายได้ดังนี้

1. **โสต** การเป็นผู้รับฟัง ผู้เป็นนักการทูตจำเป็นต้องเป็นผู้รู้จักฟังคนอื่น คือ ต้องฟังเป็น หรือต้องรู้จักฟัง ไม่ใช่คิดแต่จะพูดให้คนอื่นฟังอย่างเดียว นักการทูตจำเป็นต้องเข้าใจความประสงค์หรือความมุ่งหมายของผู้อื่นอย่างถูกต้องและรวดเร็ว วิธีที่จะให้เข้าถึงจุดมุ่งหมายนี้ได้ง่ายที่สุดก็คือการฟังผู้อื่นพูด การฟังเป็นและรู้จักฟัง ย่อมสามารถทำให้ทราบและเข้าใจได้ว่าเรื่องที่กำลังสนทนากันอยู่นั้นผู้อื่นมีความรู้สึกอย่างไร การได้ทราบเช่นนี้ย่อมทำให้เราสามารถกำหนดท่าทีของเราได้ว่า เราควรพูดหรือปฏิบัติให้เหมาะสมแก่สถานการณ์นั้นๆ อย่างไร จึงจะสามารถถือเอาประโยชน์ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้

2. **สาเวตา** ให้ผู้อื่นรับฟัง นักการทูตนอกจากจะต้องฟังและรู้จักฟังผู้อื่นพูดแล้ว ยังต้องเป็นผู้มีความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นรับฟังการพูดของตนด้วย เพราะการที่จะทำให้ผู้อื่นเข้าใจเราได้ตามที่เราประสงค์ จำเป็นต้องอาศัยการพูดเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด สุภาจิตโบราณไทยจึงว่า “ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา” นักการทูตที่ชำนาญย่อมสามารถใช้คำพูดคลี่คลายสถานการณ์ที่เลวร้ายให้กลายเป็นดีได้ สามารถพูดให้เกิดสันติภาพก็ได้ หรือจะพูดให้เกิดสงครามล้างผลาญกันก็ได้ ความสามารถในการทำให้ผู้อื่นรับฟัง จึงจัดเป็นคุณสมบัติพิเศษอย่างหนึ่งของผู้เป็นทูต

3. **อุคเหตา** คงแก่เรียน นักการทูตจำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ของโลกเป็นอย่างดี และต้องมีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างดีด้วย กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือนักการทูตจำเป็นต้องมีความรู้รอบตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับประเทศที่ตนไปประจำอยู่ในฐานะผู้แทนประเทศตน การที่จะมีความรู้ดังกล่าวนี้ได้ นักการทูตจำเป็นต้องเป็นผู้สนใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ และต้องทำให้ความรู้ของตนทันสมัยอยู่เสมอ จึงต้องเรียนมาก อ่านมาก และฟังมาก กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ความรอบรู้ย่อมนำไปสู่ความสำเร็จทางการทูต

4. **ธาเรตา** ความจำดี นอกจากต้องเรียนมาก อ่านมากและฟังมากแล้ว นักการทูตจำเป็นต้องมีความทรงจำดีด้วย สิ่งที่เราเรียน อ่าน และฟังมาแล้ว หากไม่สามารถจดจำอะไรไว้ได้เลย ก็ไม่มีประโยชน์อะไร ยิ่งเป็นนักการทูต การสามารถจดจำเรื่องราวเหตุการณ์ ตลอดจนรายละเอียดต่างๆได้มากเพียงใด ก็ยังเป็นประโยชน์แก่หน้าที่การงาน และความรับผิดชอบของตนมากเพียงนั้น สำหรับคนธรรมดาสามัญการหลงลืมบางสิ่งบางอย่างในบางครั้งอาจจะไม่เสียหายอะไรมากนัก แต่สำหรับผู้เป็นทูตหรือนักการทูตการหลงลืมบางอย่างหรือการนัดหมายบางครั้ง อาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ตนเองและประเทศของตนได้อย่างเกินความคาดหมาย การทรงจำไว้ดีหรือการมีความทรงจำดีจึงเป็นสิ่งที่มิใช่การคุณต่อหน้าที่ทางการทูตเป็นอย่างมาก

5. **วิญญาณตา** รู้เอง คำว่ารู้เอง สำหรับนักการทูตในที่นี้หมายถึงความพยายามที่จะหยั่งรู้และเข้าใจ ภาวการณ์และสถานการณ์ได้ตามสภาพความเป็นจริง และตามสภาพของเหตุปัจจัย เช่น เมื่อมีสถานการณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้นก็สามารถที่จะพิจารณาสาเหตุได้ว่าสถานการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นจากสาเหตุอะไร อย่างนี้เรียกว่ารู้อดีต และเมื่อเกิดสถานการณ์เช่นนั้นขึ้นแล้วจะนำไปสู่ผลอย่างไรบ้าง สามารถที่จะคาดการณ์ถึงผลที่จะเกิดตามมาในอนาคตได้อย่างถูกต้องหรืออย่างใกล้เคียงกับความเป็นจริง อย่างนี้เรียกว่ารู้อนาคต นอกจากนี้การรู้เองยังหมายถึงความสามารถที่จะเข้าใจผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง รู้และเข้าใจความหมายหรือความมุ่งหมายแห่งคำพูดของผู้อื่น ว่าที่เขาพูดเช่นนั้นหมายความว่าอย่างไร หรือเขามีความมุ่งหมายอย่างไร

6. **วิญญาณเปตา** ให้ผู้อื่นรู้ตาม ความสามารถที่นับว่าจำเป็นอีกอย่างหนึ่งของผู้เป็นนักการทูต ก็คือสามารถทำให้ผู้อื่นรู้และเข้าใจความมุ่งหมายของตนได้อย่างถูกต้อง ความสามารถข้อนี้คู่กับข้อที่ 2 เรื่องให้ผู้อื่นรับฟัง ซึ่งต้องไปด้วยกัน คือเมื่อสามารถทำให้ผู้อื่นรับฟังการพูดของตนแล้วก็จำเป็นต้องให้เขาสามารถรู้และเข้าใจในสิ่งที่ตนพูด รวมทั้งสามารถทราบความมุ่งหมายของตนด้วย เข้าทำนองว่าเราต้องการให้ผู้อื่นรู้และเข้าใจเราอย่างไร ผู้อื่นก็สามารถรู้และเข้าใจเราอย่างนั้น สิ่งใดเราต้องการให้เขาเข้าใจแจ่มแจ้ง สิ่งใดที่เราต้องการให้เขาเข้าใจอย่างคลุมเครือ เขาก็เข้าใจอย่างนั้น ความสามารถเช่นนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งสำหรับผู้เป็นทูต

7. **กุสโล สหิตาสหิตัสสะ** เป็นผู้ฉลาดต่อสิ่งที่ดีมีประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ นักการทูตจำเป็นต้องมีความเฉลียวฉลาดหรือต้องสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรดีไม่ดี อะไรเป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ เพราะความประพฤติหรือการกระทำของตนย่อมมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประเทศของตนเสมอ เนื่องจากทูตดำรงอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนแห่งรัฐบาลของประเทศของตน สิ่งใดดีและมีประโยชน์ต่อประเทศของตนผู้เป็นทูตต้องรีบฉวยโอกาสแต่สิ่งใดที่ไม่เป็นผลดีต่อประเทศของตนก็ต้องหลีกเลี่ยง ผู้เป็นทูตจำเป็นต้องคำนวนถึงผลได้ผลดีก่อนที่จะกระทำหรือพูดสิ่งใดออกไป

8. **โน กลทการโก** ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท ผู้เป็นทูตย่อมมีฐานะเป็นผู้แทนของรัฐบาลที่ส่งไปติดต่อกับต่างประเทศหรือไปประจำในต่างประเทศ ทูตมีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับมิตรประเทศ และ (2) เพื่อดูแลรักษาผลประโยชน์ของประเทศตน เมื่อหน้าที่ที่มีอยู่อย่างนี้ การทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ที่สุดผู้เป็นทูตจึงต้องเป็นผู้เยือกเย็นสุขุม เก็บกดอารมณ์ได้ ไม่ลุอำนาจแก่โทสะ อันจะนำไปสู่การทะเลาะวิวาท เพราะหาก

ก่อนการทะเลาะวิวาทขึ้นเมื่อใด ประสิทธิภาพในการเป็นทูตจะหมดลงทันทีเมื่อนั้น การไม่ก่อการทะเลาะวิวาทจึงเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้เป็นทูตอีกอย่างหนึ่ง (พระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาไทย) 23/23/106)

องค์แห่งผู้เป็นทูตทั้ง 8 ประการตามคำสอนของพระพุทธศาสนาดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าจะได้สอนเรื่องนี้ไว้ตั้งสองพันกว่าปีแล้ว ก็ยังสามารถนำมาใช้ได้กับปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าวงการทูตสมัยปัจจุบันได้ใช้หลักการทูตทั้ง 8 ประการนี้อยู่ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ไม่ล้าสมัย แม้กาลเวลาจะผ่านไปนานเพียงใดก็ตาม ตัวอย่างเช่น ในสมัยอยุธยาสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ครองราชย์ (พ.ศ. 2199-พ.ศ. 2231) ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยในยุคสมัยของพระองค์นั้นกรุงศรีอยุธยามีความเจริญรุ่งเรืองทั้งด้านการทหาร วรรณคดี และการทูต ดังนั้นทางด้านกรุงศรีอยุธยาจึงได้ส่งคณะราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส ในรัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และทางฝรั่งเศสก็ได้ส่งคณะราชทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาถึง 3 คณะ โดยสองคณะแรกในรัชสมัยของพระองค์ และอีกหนึ่งคณะในรัชสมัยพระเจ้าเพทราชา โดยทางฝรั่งเศสได้จัดเครื่องราชบรรณาการมาถวายโดยมีมูลค่าถึงสี่แสนปอนด์ โดยหนึ่งในบรรดาเครื่องราชบรรณาการที่จัดมาถวายแก่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช คือ “แผนที่ดาราศาสตร์” เป็นลูกโลกทำด้วยทองแดงปิดทอง เส้นผ่าศูนย์กลางสองฟุตครึ่ง ฐานทำด้วยเงินอย่างงดงาม เหล่านี้เป็นต้น

ดังนั้น การเจริญสัมพันธไมตรีจึงจำเป็นที่จะต้องมีการทูตและที่สำคัญต้องเปิดใจให้กว้างเพื่อยอมรับกับแนวคิดที่แตกต่างออกไปจากทัศนคติที่เรามี และการที่จะเปิดใจให้กว้างได้ก็จำเป็นที่จะต้องลดละอัตตา หรือความเป็นตัวตนของเรา ก่อนเพื่อที่จะยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่ไม่เหมือนเราหรือต่างจากเราได้ ดังนั้นในขั้นนี้เราต้องทำความเข้าใจกับหลักธรรม 2 ประการคือ “ทิวฐิ กับ มานะ” ก่อนในเบื้องต้น ซึ่งทั้งทิวฐิและมานะจะอยู่ในหลักธรรมที่เรียกว่า (ปปัญจธรรม)

โดย ปปัญจธรรม หมายความว่า “ธรรมเป็นเครื่องเนิ่นช้า” ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์และสังคมเกิดความขัดแย้ง เหตุผลสำคัญที่ทำให้หมวดธรรมกลุ่มนี้ได้ชื่อว่า เนิ่นช้า ก็เพราะเมื่อปปัญจธรรมเกิดขึ้นหรือมีอยู่ในบุคคลใด หรือองค์กร หรือกลุ่มบุคคลใด ก็จะทำให้บุคคล หรือองค์กรนั้นเกิดการพัฒนาไปอย่างล่าช้า หรือพัฒนาศักยภาพภายในได้อย่างล่าช้านั่นเอง ปปัญจธรรม นี้ ประกอบไปด้วยหลักธรรมที่สำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ ตัณหา ทิวฐิ และมานะ (ม.อ. 14/393/445)

ทั้งสามประการถือว่า มีอิทธิพล และมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นตัวปัญหาหรืออุปสรรคในการเจริญสัมพันธไมตรี โดยเฉพาะ “ทิวฐิกับมานะ”

ทิวฐิ หมายถึง “ความเห็น” ทิวฐิในบริบทนี้ได้แก่ทิวฐิในแง่ “ลบ” ประกอบไปด้วยสัkkายทิวฐิ 20 มิฉฉาทิวฐิ 10 อันตาคหิทิวฐิมิวัตถุ 10 จนถึงทิวฐิ 62 การที่มนุษย์ยึดมั่นถือมั่นในทิวฐิ (ทิวฐูปาทาน) อย่างใดอย่างหนึ่งดังที่ได้กล่าวแล้ว จึงทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันในกลุ่มของคนที่มีความเห็นแตกต่างกันแต่ไม่ยอมรับ (ขุ.ม. 29/115/341) ความคิดเห็นของ คนอื่น เนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีจุดยืนของตัวเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าวพระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า “ชนเหล่าใดยังถือทิวฐิ (ขุ.ม. 29/82/244-245) ชนเหล่านั้น ย่อมเที่ยวกระทบกระทั่งกันในโลก” (ขุ.ม. 29/82/243) และ “สัตว์ทั้งหลายผู้ยึดถือในทิวฐิทั้งหลายว่า ยอดเยี่ยม ย่อมทำทิวฐิใดให้อยิ่งใหญ่ในโลก

กล่าวทูลฎีกาอื่นทุกอย่างนอกจากทูลฎีกานี้ว่าแล้ว เพราะฉะนั้น สัตว์เหล่านั้นจึงไม่ล่วงพ้นการวิเวกไปได้” (ขุ.สุ. 25/803/694)

ดังนั้นจะเห็นได้จากกรณีของพราหมณ์ที่ถือทูลฎีกาต่างกันว่า สิ่งทั้งปวงเป็นที่พอใจแก่เรา สิ่งทั้งปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เรา บางสิ่งเป็นที่พอใจแก่เรา และบางสิ่งไม่เป็นที่พอใจแก่เรา” จึงทุมเถียงกัน เมื่อทุมเถียงกัน ทำลายกัน และเบียดเบียนกัน (ม.ม. 13/202-204/239-242) อย่างไรก็ตาม การขัดแย้งกันในลักษณะนี้มิได้เกิดขึ้นเฉพาะพราหมณ์ หรือเจ้าลัทธิต่างๆ แต่ประการใด แม้ในหมู่สมณะก็เช่นเดียวกัน ดังที่พราหมณ์อารามทัณฑะได้ถามพระมหากัจจายนะว่า “อะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้สมณะขัดแย้งกับสมณะ” ท่านก็ตอบว่า “เพราะความยึดมั่นทูลฎีกาจะตกอยู่ในอำนาจทูลฎีกาจะ กำหนดยติในทูลฎีกาจะ ถูกทูลฎีกาจะกลุ้มรุม และถูกทูลฎีกาจะครอบงำเป็นเหตุ แม้สมณะก็ขัดแย้งกับสมณะ” (อง.ทุก.อ. 2/38/48)

มานะ ว่า “การถือตัว กิริยาที่ถือตัว ภาวะที่ถือตัว ความลำพองตน ความทะนงตน ความเชิดชูตนเป็นดุจธง ความเห่อเหิม ความที่จิตต้องการเชิดชูตนเป็นดุจธง” (ขุ.จุ. 30/103/353) ปัญหาก็คือ “อะไรที่ทำให้มนุษย์สำคัญตัวว่าดีกว่าคนอื่น” จากการศึกษาพบว่า มนุษย์ใช้สถานะของความเป็นชาติ โคตร ความเป็นบุตรของผู้มีตระกูล ความเป็นผู้มีรูปร่าง ทรัพย์ การศึกษา หน้าที่การงาน หลักแห่งศิลปวิทยา วิทยฐานะ ความคงแก่เรียน ปฏิภาณ หรือ สิ่งอื่นนอกจากที่กล่าวแล้วว่า เราเลิศกว่าเขา” (ขุ.จุ. 30/103/351-353) หากวิเคราะห์ในประเด็นนี้ก็คือ มนุษย์ได้อาศัยคุณสมบัติดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงตน หรือแสดงตัวว่า “ตัวเองดี” หรือ “เด่นกว่า คนอื่น” ในคุณสมบัติเหล่านั้น และนั่นจึงเป็นที่มาของการ “ถือตัว” และ “ยึดมั่นในความถือตัว”

ดังนั้นการถือตัว (มานะ) เป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การลบหลู่ ดูหมิ่น และเกลียดชัง คนอื่น ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากกรณีของ “เจ้าศากยะ” มีความถือตัวว่า เผ่าพันธุ์ของตัวเองเป็นเผ่าพันธุ์ที่ดี บริสุทธิ และวิเศษกว่าคนอื่น ฉะนั้น จึงเป็นไปได้ที่ธิดาภคตริยศากยะจะต้องไปแต่งงานกับพระเจ้าปเสนทิโกศลที่มี “ที่มา” หรือ “ต้นกำเนิดไม่ชัดเจน” และในขณะเดียวกัน การที่ลูกหลานของเจ้าศากยะจะให้พระเจ้าวิทูทกะ ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เช่นเดียวกัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่พระเจ้าวิทูทกะซึ่งเป็นลูกนางทางสีจะนั่งตั้งของเจ้าศากยะก็นับเป็นการกระทำที่ “น่ารังเกียจ” ฉะนั้นจึงต้องใช้น้ำมันล้าง การกระทำ และแสดงออกในลักษณะนี้ ย่อมนับว่าเป็นการดูหมิ่น ชิงชัง และรังเกียจคนอื่น และการกระทำดังกล่าวนั่นเองได้นำไปสู่ “ภาวะแห่งการเกลียดชัง” ที่พระเจ้าวิทูทกะมีต่อเจ้าศากยะจนนำไปสู่ “สงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” ในที่สุด

และด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้พระพุทธเจ้าต้องย้าเตือนพระภิกษุทั้งหลายว่า (ขุ.ม. 29/153/420) “ภิกษุ ไม่พึงสำคัญตนว่า เราเลิศกว่าเขา เราด้อยกว่าเขา หรือว่าเราเสมอเขาเพราะคุณธรรมนั้น” การย้าเตือนในลักษณะดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นเพราะพระองค์ได้ทรงมองเห็นหายนะที่จะเกิดขึ้นแก่ตัวของพระภิกษุในแง่ของการฝึกฝนพัฒนาตนเอง และการดำรงตนอยู่ในสังคมสงฆ์และสังคมอื่นๆ นั่นเอง

ดังนั้นเมื่อได้อธิบายถึงหลักทางการทูตในทางพระพุทธศาสนาแล้วก็จำเป็นที่จะต้องอธิบายหลักกัลยาณมิตร ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับหลักการทูต กล่าวคือการดำเนินการทูตต้องดำเนินบนฐานของความเป็นกัลยาณมิตร คือความหวังดีความปรารถนาดีต่อกันนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นบุคคลต่อบุคคลหรือต่อองค์กรก็ตาม

พุทธวิธีการเจริญสัมพันธไมตรี

หลักธรรมหรือแนวคิดที่นำไปสู่การเจริญสัมพันธไมตรี ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมมากมาย ในทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่ว การเข้าหาบัณฑิต การหลีกเลี่ยงคนพาล การสมานฉันท์เพื่อยังประโยชน์ให้เกิดขึ้น หรือการทำจิตใจให้สงบ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากคำสอนเหล่านี้ก็จะมีทั้งส่วนบุคคลและส่วนของมหาชน (รัฐ) ซึ่งในส่วนของมหาชน หรือรัฐ ทางพระพุทธศาสนาก็จะมีหลักธรรมต่างๆ เพื่อที่จะให้ผู้นำรัฐหรือบุคคลที่สำคัญของรัฐได้ทำหน้าที่ของตนเพื่อประโยชน์ของมหาชนหรือแคว้นเหล่านั้น เช่น คุณสมบัติของนักการทูต หรือหลักกัลยาณมิตร ซึ่งนักการทูตต้องทำหน้าที่เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับหมู่มิตรประเทศต่างๆ เพื่อให้เกิดความสัมพันธที่ดีต่อกัน หรือเพื่อป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น และยังเป็นไปเพื่อการไกล่เกลี่ยยามเมื่อมีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้น ซึ่งหลักธรรมที่เกี่ยวกับการเจริญสัมพันธไมตรีกับบุคคลต่างๆ รวมถึงสังคมต่างๆ ที่ต้องการความเจริญและความสงบสุข ซึ่งทางพระพุทธศาสนาได้จัดวางเอาไว้อย่างมากมาย ได้แก่ หลักกัลยาณมิตร

หลักกัลยาณมิตร ซึ่งจัดได้เป็น 7 ประการ ดังนี้

1. **ปิโย** คือ บุคคลที่ตั้งอยู่บนฐานของความน่ารักน่าพึงพอใจ อธิบาย คือ บุคคลที่เป็นที่รักหรือมีความน่ารัก สามารถสร้างความประทับใจให้แก่คนรอบข้างได้ โดยเฉพาะคนที่จะมาสื่อสารด้วย เช่น ครูต้องทำตนให้เป็นที่รักของศิษย์ พ่อค้าต้องทำตนให้เป็นที่รักของลูกค้า นายต้องทำตนให้เป็นที่รักของลูกน้อง เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งคนที่จะทำหน้าที่ในการสื่อสารจะต้องแสดงกิริยาในทางบวกอย่างต่อเนื่อง จนสามารถสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับสาร มีความรัก ความหวังดี เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ตามสมควรแก่กรณีของบุคคล จนผู้รับสารมีความรักไว้วางใจ อบอุ่น ความมั่นใจในตัวของผู้สื่อสาร

2. **ครุ** คือ บุคคลที่ตั้งอยู่บนฐานของความน่าเคารพนับถือ วางตนให้สอดคล้องกับเหตุผลฐานะของตน ปฏิบัติสัมพันธระหว่างตนกับคนอื่น เช่นมี กาละ เทศะ ความเหมาะสม ต่อ กลุ่มคนกลุ่มบุคคล มีหลักการในการพิทักษ์ความเป็นธรรม ความยุติธรรม ไม่มีปัญหาด้านความประพฤติ ความรอบรู้ในเรื่องที่ตนจะสื่อสาร การจะยกย่องหรือตำหนิก็มีเหตุผลอาศัยการกระทำของเขาเป็นเหตุควรยกย่องหรือตำหนิ ซึ่งก่อนที่จะยกย่องใครหรือตำหนิใคร ก็จะต้องผ่านการใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียงโดยรอบคอบเสียก่อน

3. **ภาวนีโย** คือ บุคคลที่ตั้งอยู่บนฐานของการทรงคุณวุฒิที่น่าเจริญใจ มีการฝึกตนอยู่อย่างสม่ำเสมอ มีความพร้อมที่จะฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถพัฒนาตนจนมีความชำนาญเฉพาะด้านหรือหลายๆ ด้าน จนมีความสามารถในการทำงาน มีความคล่องตัวในภารกิจที่ตนต้องรับผิดชอบ หากสามารถพัฒนาตนจนมีความโดดเด่นในด้านความประพฤติสังคมยอมรับว่าเป็นบุพนิยบุคคลของสังคมแล้วประสิทธิภาพในการสื่อสารเรื่องอะไรก็ตามจะง่ายขึ้นมีผลสำเร็จได้เร็วขึ้น เพราะเป้าประสงค์หลักของการสื่อสารในพระพุทธศาสนา คือการสำแดงสิ่งที่เป็นประโยชน์ อันมีลักษณะเกื้อกูลสามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้รับสารเป็นประการสำคัญ

4. **วตตะ** คือ บุคคลที่ตั้งอยู่บนฐานของการรู้จักวิธีการอธิบายหรือชี้แจงให้เข้าใจได้ มีความพยายามในการอธิบายหรือชี้แจงเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจให้เห็นคุณและโทษ ของสิ่งที่มีการชี้แจงในขณะนั้นๆ การใช้วาจาจริงเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะในเวลาเดียวกัน ซึ่งการสื่อสารในแต่ละคราวนั้นแม้จะคงวัตถุประสงค์เดิมไว้แต่ก็ต้องมีการยกย้ายเปลี่ยนแปลงวิธีการในการนำเสนอ คือ ยามใดควรพูดอย่างไรกับใครเรื่องอะไร โดยวิธีใด มีความสามารถชี้แจงให้เกิดความชัดเจนในเรื่องที่ตนแสดง เพื่อชี้ให้เห็นโทษและมีความสำนึกที่จะหลีกเลี่ยงจากโทษนั้นหรือเพื่อให้เห็นคุณและโดยความเป็นคุณประโยชน์ก็พร้อมที่จะก้าวไปสู่ผลสำเร็จในเรื่องนั้นๆ

5. **วจนกฺขโม** คือ บุคคลที่ตั้งอยู่บนฐานของความอดทนต่อถ้อยคำผู้อื่น มีความอดกลั้นอดทนต่อการฟังคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นการตอบ การถาม การชี้แจง หรือการพูดในลักษณะใดก็ตาม คนเรามีความแตกต่างกันจนไม่อาจจะพูดเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งแก่คนทุกคนด้วยข้อความอันเดียวกันได้ ความพร้อมที่จะอดกลั้นอดทนต่อกริยาวาจา ที่ไม่เป็นมิตรของคนอื่นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ยิ่งต้องสื่อสารติดต่อกับคนจำนวนมากเท่าไร ความอดทนก็จะต้องมีเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ยิ่งในบางกรณีคนฟังมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ หรือบุคคลที่มีแนวคิดตรงข้ามกัน โดยเฉพาะความอดกลั้นความอดทนยิ่งต้องใช้มากเป็นพิเศษ

6. **คมภีรญจ กถ กตตะ** คือ บุคคลที่ตั้งอยู่บนฐานของการอธิบายให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งได้ สามารถที่จะอธิบายขยายความเรื่องที่น่าเสนอให้เห็นถึงที่ไปที่มาอย่างลึกซึ้งและแจ่มแจ้งในเรื่องนั้นๆ มีความเชื่อมโยงไปหาเหตุและผลต่างๆ ในสิ่งที่นำเสนอได้ จนผู้ฟังเกิดความความเข้าใจ มีความศรัทธาเลื่อมใสในเรื่องที่แสดงเหล่านั้น

7. **โน จฏฐาเน นิโยชเย** คือ บุคคลที่ตั้งอยู่บนฐานของความหวังดีเสมอ ไม่ควรชักนำผู้ฟังไปในทางที่ไม่ชอบไม่ควร เพราะการสื่อสารในทางพระพุทธศาสนาต้องการจะให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์เป็นสิ่งที่สำคัญกว่าสิ่งอื่นใด ซึ่งบุคคลถ้ามีหลักของกัลยาณมิตรต่อกัน ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งส่วนของตนเองและส่วนผู้อื่นและสังคมส่วนรวมต่อไป

บทสรุป

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นวิธีการเป็นแนวทางปฏิบัติ ในการเจริญสัมพันธไมตรี จึงจำเป็นที่จะต้องมีการทบทวนและที่สำคัญต้องเปิดใจให้กว้างเพื่อยอมรับกับแนวคิดที่แตกต่างออกไปจาก ทศนคติที่เรามี (คิดบวก) และการที่จะเปิดใจให้กว้างได้ก็จำเป็นที่จะต้องลดละอัตตา หรือความเป็นตัวตนของเรา ก่อน เพื่อที่จะยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่ไม่เหมือนเราหรือต่างจากเราได้ โดยธรรมชาติของการคบค้าสมาคมแล้วทุกคนไม่ว่าจะเป็นใครก็ตามก็มักที่จะปรารถนาสิ่งที่ดีๆ ให้แก่ตัวเองกันทั้งนั้น เช่น ต้องการความเจริญรุ่งเรือง ต้องการความปลอดภัย ต้องการความก้าวหน้า ต้องการคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า ดังนั้น 1) สังคมที่ทุกคนมีทศนคติที่ดีต่อกันในความหมายที่ ที่เรียกว่า คิดบวก 2) สังคมที่ทุกคนปรารถนาดีคือสังคมในความหมายที่เรียกว่า สังคมเชิงบวก คือ สังคมที่มีความหวังดีต่อกัน นั่นเอง และการที่จะสร้างความหวังดีหรือสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ต้องอาศัยเครื่องมือหรือแนวคิดในการสื่อสารสัมพันธ์ที่ดี ตามหลักที่พระพุทธองค์วางแนวทางไว้ ทำให้พระพุทธศาสนาสามารถเผยแผ่ไปได้ทั่วโลก

References

- เกรียงชัย เจริญวิริยะกุล. (2548). **เทคนิคการพูดเพื่อความสำเร็จก้าวหน้า**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ไพลินบุ๊คเน็ต จำกัด.
- จุฑารัตน์ โสตาศรี. **คู่มือการปฏิบัติงานการพูดและธรรมเนียมปฏิบัติทางการพูด**. กรมประชาสัมพันธ์. เอกสารอัดสำเนา.
- จุฑาทิพย์ คล้ายทับทิม. (2551). **หลักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.